

ศึกษาโดยใช้เหตุใช้ผล

เหตุ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดผล และ ผล ก็เกิดมาจากเหตุ ซึ่งเหตุผลนี้เป็นสิ่งที่อธิบายให้เราเข้าใจถึงความจริงของธรรมชาติ ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมานั้นมันเกิดขึ้นมาเหตุอะไร เมื่อเราเข้าใจถึงเหตุที่ทำให้เกิดสิ่งใดขึ้นมาแล้ว ก็เรียกว่าเรามีความรู้ หรือความเข้าใจอย่างถูกต้องในสิ่งนั้น ตามความเป็นจริงของธรรมชาติแล้ว

แต่ถ้าเราไม่รู้หรือไม่เข้าใจ ถึงเหตุที่ทำให้เกิดสิ่งใดขึ้นมา แล้วเราก็เชื่อตามคนอื่นที่เขาบอกว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นเหตุให้เกิดสิ่งนั้นขึ้นมา อย่างนี้ไม่เรียกว่าเป็นความรู้ หรือความเข้าใจที่แท้จริง แต่เป็นแค่เพียงความเชื่อตามคนอื่นเท่านั้น ดังนั้นความเชื่อจึงไม่จัดว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง นักวิทยาศาสตร์เขาไม่เอาความเชื่อมาศึกษา เพราะไม่ทำให้ค้นพบความจริงของธรรมชาติได้ มีแต่จะทำให้หลงงมงายมากขึ้นเท่านั้น

พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนเป็นหลักเอาไว้ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี, เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี, เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น, เมื่อสิ่งนี้ดับหายไป สิ่งนี้จึงดับหายไป” ซึ่งนี่ก็แสดงถึงว่า พระพุทธเจ้าสอนให้เราารู้จักว่า “ทุกสิ่งเกิดขึ้นมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุมันก็ไม่เกิด หรือเมื่อเกิดมาจากเหตุแล้ว ถ้าเหตุของมันหายดับหายไป สิ่งที่เกิดขึ้นมานั้นก็จะดับหายตามไปด้วยทันที”

สิ่งที่เกิดขึ้นมาในชีวิตของเราเนี่ย มันย่อมจะมีเหตุผลของมันอยู่แล้ว เพียงแต่เราอาจจะไม่รู้เหตุของมันคืออะไรเท่านั้น โดยเฉพาะความทุกข์ของจิตใจเรา ที่มันก็ต้องเกิดมาจากเหตุในชีวิตปัจจุบันนี้อยู่แล้ว ถ้าเราค้นพบเหตุมันแล้ว เราก็มาดับที่เหตุของมัน ก็จะทำให้ความทุกข์มันดับหายได้

แต่ถ้าเราเข้าใจผิดว่า เหตุของความทุกข์ของเรา เกิดมาจากกรรมเก่าของเรา ตั้งแต่ชาติก่อนๆ (ตามความเชื่อที่มาจากศาสนาพราหมณ์) ก็ย่อมจะทำให้เราเชื่อหรือเข้าใจว่า เราไม่สามารถที่หลุดพ้นจากความทุกข์ในชีวิตปัจจุบันนี้ได้ เพราะความทุกข์ในปัจจุบันนี้ มาจากเหตุที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่ชาติก่อน จึงทำให้เราท้อแท้และไม่คิดจะศึกษา เรื่อง

ชาติ หมายถึง การเกิดทางจิตใจ

ตาย-เกิด หมายถึง การที่จิตเปลี่ยนจากสภาวะหนึ่งแล้วมาเป็นอีกสภาวะหนึ่ง
สวรรค์ หมายถึง จิตที่มีแต่ความสุขใจอิมใจ

นรก หมายถึง จิตที่กำลังร่ำร้อนเหมือนถูกไปเผา เพราะทำผิดหรือชั่วเอาไว้มาก
พรหมโลก หมายถึง จิตที่กำลังมีความสุขจากสมาธิ

เทวดา หมายถึง จิตที่กำลังมีความสุขใจ อิมใจ จากกามารมณ์, วัตถุสิ่งของ, เชื้อเสียงเกียรติยศ

นางฟ้า หมายถึง ความสุขชนิดต่างๆของเทวดา

มนุษย์ หมายถึง จิตที่เบื่อบ่อยๆเพราะมีทั้งความสุขใจและความทุกข์กายปนกันอยู่

ยักษ์ หมายถึง จิตที่กำลังมีความโกรธ พร้อมทั้งจะทำร้ายผู้อื่นได้

มาร หมายถึง สภาวะจิตฝ่ายต่ำ (หรือกิเลส) ที่มาทำลายล้างสภาวะที่ดี (ความหลุดพ้น) ให้หายไป

อบายภูมิ หมายถึง ระดับจิตที่ไม่มีความเจริญ ไม่มีความสุขใจ อันได้แก่ นรก
เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน

สัตว์เดรัจฉาน หมายถึง จิตที่กำลังโง่งอย่างไม่สมควรจะโง่

อสุรกาย (ผี) หมายถึง จิตที่กำลังขลาดกลัวหรือไม่กล้าหาญ

เปรต หมายถึง จิตที่กำลังหิวหรือกำลังมืออยากอยู่ด้วยกิเลส

สัตว์นรก หมายถึง จิตที่กำลังร่ำร้อนทรมานอย่างยิ่ง (ร้อนใจ ทุกข์ใจมาก)

สัตว์ หมายถึง จิตที่ยังข้องติดอยู่ในโลก (ในกามคุณ ๕)

ยมบาล หมายถึง กฎอันเนียบขาดของธรรมชาติ

วิญญูะสงสาร หมายถึง จิตที่วนเวียนอยู่ในกิเลส-กรรม-วิบาก

นิพพาน หมายถึง จิตที่สงบเย็น เป็นต้น